

Адміністративне право і процес

УДК 342.95:352.07

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.21722277>

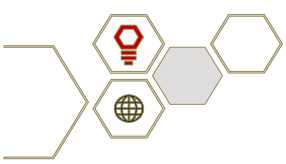
**Вдосконалення державного контролю у сфері місцевого
самоврядування в сучасних умовах**

Федотов Денис Євгенійович

аспірант кафедри державного будівництва,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна, <https://orcid.org/0009-0000-4741-2959>

Прийнято: 12.03.2026 | Опубліковано: 30.03.2026

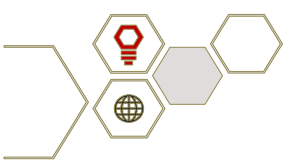
Анотація: Актуальність. Ефективність державного контролю у сфері місцевого самоврядування набуває особливого значення в умовах децентралізації, цифрової трансформації публічного управління та воєнних викликів. Розширення повноважень територіальних громад, зростання обсягів бюджетних ресурсів і реалізація програм післявоєнного відновлення потребують удосконалення контрольних механізмів, здатних забезпечити законність, прозорість та ефективність діяльності органів місцевого самоврядування без порушення їх самостійності. **Мета.** Дослідити теоретико-правові засади, сучасний стан і проблеми функціонування державного контролю у сфері місцевого самоврядування та обґрунтувати напрями його вдосконалення відповідно до сучасних умов розвитку публічного управління. **Методи.** Використано системний, формально-юридичний, порівняльно-правовий, структурно-функціональний методи, а також методи аналізу, синтезу, узагальнення та систематизації наукових і нормативно-правових джерел. **Результати.** Досліджено теоретико-правові засади державного контролю та

визначено його місце у системі публічного управління. Проаналізовано сучасні механізми, форми й інструменти здійснення державного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування. Оцінено вплив децентралізації, цифровізації та воєнних викликів на трансформацію контрольної діяльності. Виявлено основні нормативно-правові, організаційні та інституційні проблеми функціонування системи державного контролю, зокрема фрагментарність правового регулювання, дублювання контрольних повноважень, недостатню міжвідомчу координацію, нерівномірний рівень цифрової спроможності територіальних громад і відсутність єдиних методичних підходів до оцінювання ефективності контрольної діяльності. Доведено доцільність переходу до ризик-орієнтованої моделі державного контролю, заснованої на інтеграції цифрових технологій, міжвідомчій взаємодії та превентивному управлінні ризиками.

Висновки. Встановлено, що підвищення ефективності державного контролю потребує системного вдосконалення нормативно-правового забезпечення, розвитку цифрової інфраструктури, посилення інституційної координації та впровадження сучасних аналітичних інструментів відповідно до європейських стандартів належного врядування. Перспективними напрямками подальших досліджень є розроблення правових механізмів цифровізації державного контролю, удосконалення ризик-орієнтованих моделей оцінювання діяльності органів місцевого самоврядування, а також адаптація європейських підходів до організації державного контролю в умовах післявоєнного відновлення України.

Ключові слова: публічне управління, адміністративний нагляд, територіальні громади, децентралізація, належне врядування, ризик-орієнтований підхід, цифровізація, контрольні повноваження, місцеве самоврядування, державний контроль.

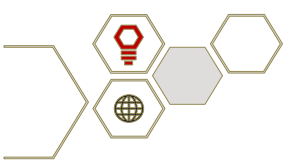

Improving state control in the sphere of local self-government under contemporary conditions

Denys Fedotov

Postgraduate Student, Department of State Building,
Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0009-0000-4741-2959>

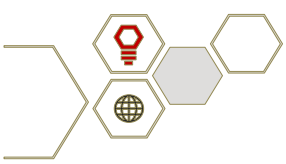
Abstract: Relevance. The effectiveness of state control in the sphere of local self-government has become increasingly important in the context of decentralization, digital transformation of public administration, and wartime challenges. The expansion of the powers of territorial communities, the increase in public financial resources, and the implementation of post-war recovery programmes require the improvement of control mechanisms capable of ensuring legality, transparency, and efficiency in the activities of local self-government bodies while preserving their institutional autonomy. **Purpose.** To investigate the theoretical and legal foundations, the current state, and the problems of the functioning of state control in the sphere of local self-government and to substantiate directions for its improvement in accordance with the contemporary needs of public administration. **Methods.** The study employed systemic, formal-legal, comparative-legal, and structural-functional methods, as well as methods of analysis, synthesis, generalization, and systematization of scientific and legal sources. **Results.** The theoretical and legal foundations of state control were examined, and its role within the public administration system was determined. Contemporary mechanisms, forms, and instruments of state control over the activities of local self-government bodies were analysed. The impact of decentralization, digitalization, and wartime challenges on the transformation of state control was assessed. The principal legal, organizational, and institutional problems affecting the functioning of the state control system were identified, including fragmented legal regulation, overlapping control powers, insufficient interagency coordination, uneven digital capacity of

territorial communities, and the absence of unified methodological approaches to assessing the effectiveness of control activities. The necessity of transitioning to a risk-based model of state control founded on the integration of digital technologies, interagency cooperation, and preventive risk management was substantiated. **Conclusions.** It was established that improving the effectiveness of state control requires the systematic enhancement of the legal framework, the development of digital infrastructure, stronger institutional coordination, and the introduction of modern analytical instruments in accordance with European standards of good governance. Further research should focus on the development of legal mechanisms for the digitalization of state control, the improvement of risk-based models for evaluating the activities of local self-government bodies, and the adaptation of European approaches to state control to the conditions of Ukraine's post-war recovery.

Keywords: public administration, administrative oversight, territorial communities, decentralization, good governance, risk-based approach, digitalization, control powers, local self-government, state control.

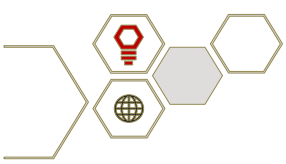
Постановка проблеми. Ефективний державний контроль у сфері місцевого самоврядування є необхідною умовою забезпечення законності, належного виконання органами місцевого самоврядування покладених на них повноважень та збалансованого розвитку системи публічного управління. В умовах децентралізації, цифрової трансформації управлінських процесів і воєнних викликів особливої актуальності набуває пошук таких моделей контрольної діяльності, які одночасно гарантують дотримання законодавства та не порушують принцип організаційної самостійності територіальних громад. Наявні прогалини у нормативно-правовому регулюванні, розмежуванні контрольних повноважень і практиці їх реалізації знижують ефективність державного контролю та ускладнюють забезпечення належного функціонування місцевого самоврядування. Це зумовлює необхідність удосконалення

теоретичних засад і практичних механізмів державного контролю з урахуванням сучасних умов розвитку публічної влади та європейських стандартів врядування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд сучасних наукових досліджень свідчить про комплексний характер вивчення проблем державного контролю у сфері місцевого самоврядування, що охоплює адміністративно-правові, інституційні, організаційні та управлінські аспекти. Н. В. Мішина досліджує адміністративно-правові засади державного контролю, обґрунтовуючи необхідність удосконалення контрольних механізмів з урахуванням принципів законності, пропорційності та невтручання у самостійність місцевого самоврядування [1]. І. В. Міщук аналізує взаємодію органів місцевого самоврядування з органами державної влади, визначаючи координацію та партнерські механізми як необхідну умову ефективного здійснення державного контролю [2]. Є. В. Мінакова розглядає правове регулювання контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації та європейської інтеграції, акцентуючи увагу на необхідності гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами публічного управління [3]. Т. Касьяненко та співавтори досліджують розвиток методичних засад державного контролю органів місцевого самоврядування, обґрунтовуючи сучасні підходи до оцінювання результативності контрольної діяльності та підвищення її ефективності [4].

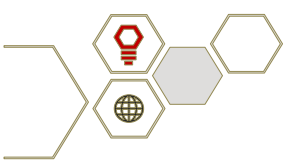
Окремий напрям досліджень присвячено функціональним і галузевим аспектам державного контролю. В. І. Николаєва та І. Ю. Суровцева розкривають значення державного контролю як інструменту забезпечення якості надання соціальних послуг, підкреслюючи його роль у підвищенні ефективності публічного адміністрування та соціальної відповідальності органів влади [5]. В. О. Боняк досліджує демократичний контроль як механізм забезпечення підзвітності й відповідальності органів місцевого самоврядування, акцентуючи на важливості участі громадськості у здійсненні контрольних функцій [6]. А. В. Хомутенко аналізує державний контроль ефективності управління державними

фінансами, доводячи необхідність застосування ризик-орієнтованих підходів та сучасних методів оцінювання результативності управлінських рішень [7]. В. Круглов (V. Kruhlov) та співавтори розглядають механізми державного контролю як інструмент підвищення якості публічних послуг органів місцевого самоврядування, обґрунтовуючи взаємозв'язок між ефективністю контролю та якістю адміністративного сервісу [8].

Вагомий внесок у розвиток теоретичних засад місцевого самоврядування здійснено у міжнародних дослідженнях. М. Ідікулла (M. Idiculla) аналізує концептуальні основи місцевого самоврядування, визначаючи баланс між автономією місцевих громад і механізмами державного нагляду як ключову умову демократичного врядування [9]. С. Болдирєв (S. Boldyriev) та співавтори досліджують особливості здійснення державного контролю у сфері охорони довкілля, демонструючи специфіку реалізації контрольних повноважень органів державної влади щодо діяльності органів місцевого самоврядування [10]. С. Кульман (S. Kuhlmann) та співавтори аналізують трансформацію місцевого самоврядування в країнах Західної Європи, обґрунтовуючи сучасні моделі взаємодії центральної та місцевої влади в умовах децентралізації [11]. Р. Титикало (R. Tytykalo) досліджує співвідношення державного контролю та нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування, визначаючи їх функціональні відмінності та особливості правового забезпечення [12]. С. Бондаренко (S. Bondarenko) та співавтори обґрунтовують напрями модернізації адміністративного контролю за законністю рішень органів місцевого самоврядування України, акцентуючи увагу на необхідності цифровізації контрольних процедур, удосконалення адміністративних механізмів та адаптації системи контролю до сучасних європейських стандартів публічного управління [13].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний науковий доробок у сфері державного контролю та місцевого самоврядування, недостатньо дослідженими залишаються питання адаптації

контрольних механізмів до умов децентралізації, цифрової трансформації та воєнних викликів, а також їх узгодження з європейськими стандартами врядування.

Усунення зазначених прогалин є важливим для формування сучасної моделі державного контролю, здатної забезпечити баланс між законністю, ефективністю публічного управління та самостійністю територіальних громад. Саме на вирішення цих питань і спрямоване проведене дослідження.

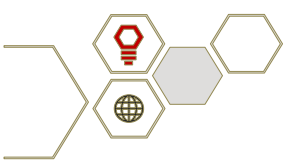
Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Мета статті – дослідити теоретико-правові засади, сучасний стан і проблеми функціонування державного контролю у сфері місцевого самоврядування та обґрунтувати напрями його вдосконалення в сучасних умовах.

Завдання статті:

1. Дослідити теоретико-правові засади та сучасні механізми державного контролю у сфері місцевого самоврядування.
2. Оцінити вплив децентралізації, цифровізації та воєнних викликів на функціонування системи державного контролю й виявити основні проблеми її розвитку.
3. Обґрунтувати напрями вдосконалення державного контролю у сфері місцевого самоврядування відповідно до сучасних потреб публічного управління та європейських стандартів врядування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державний контроль у сфері місцевого самоврядування є складовою системи публічного управління, яка забезпечує реалізацію принципу законності, узгодженість діяльності органів публічної влади та захист публічного інтересу. Його функціональне призначення полягає у створенні правових механізмів, що дозволяють гарантувати дотримання вимог законодавства без порушення конституційно закріпленої самостійності територіальних громад. На відміну від адміністративного підпорядкування, сучасний державний контроль орієнтований на перевірку

законності, ефективності реалізації делегованих повноважень та забезпечення належного врядування. Такий підхід відповідає сучасній концепції публічного управління, у межах якої контроль виконує не лише правоохоронну, а й превентивну, координаційну та аналітичну функції (табл. 1).

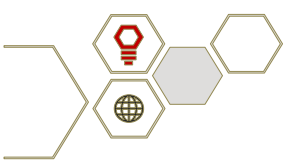
Таблиця 1

Концептуальні засади державного контролю у сфері місцевого самоврядування

Концептуальна основа	Сутність	Значення для організації державного контролю
Законність	Контроль здійснюється виключно в межах Конституції та законів України	Визначає правові межі контрольної діяльності та запобігає перевищенню повноважень
Самостійність місцевого самоврядування	Територіальні громади самостійно вирішують питання місцевого значення у межах закону	Забезпечує баланс між автономією місцевого самоврядування та контрольними функціями держави
Пропорційність	Форми й обсяг контролю мають відповідати характеру та ступеню можливих порушень	Унеможливорює надмірне втручання державних органів у діяльність органів місцевого самоврядування
Відкритість	Контрольні процедури здійснюються прозоро та з належним обґрунтуванням прийнятих рішень	Підвищує довіру до результатів контролю та підзвітність органів влади
Відповідальність	Суб'єкти контролю реалізують свої повноваження у межах компетенції та несуть юридичну відповідальність за прийняті рішення	Гарантує правову визначеність контрольних процедур і захист прав учасників правовідносин
Орієнтація на належне врядування	Контроль спрямований на запобігання порушенням і підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування	Сприяє формуванню превентивної моделі державного контролю

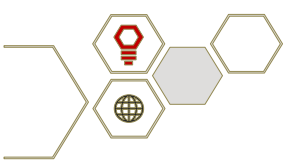
Джерело: сформовано автором на основі [1, с. 162; 3, с. 67; 6, с. 45; 9, р. 35; 11, р. 5; 12, р. 72].

Закріплення наведених концептуальних положень у законодавстві визначає межі контрольної діяльності держави та гарантує збереження інституційної самостійності місцевого самоврядування. Конституція України

встановлює, що органи місцевого самоврядування здійснюють свої повноваження самостійно, водночас функціонуючи в єдиному конституційному просторі держави, де забезпечення законності є обов'язком державної влади [14]. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» деталізує систему повноважень органів місцевого самоврядування, визначає гарантії їх організаційної, матеріальної та фінансової самостійності, які повинні враховуватися під час реалізації будь-яких контрольних заходів [15]. Правові механізми взаємодії органів виконавчої влади з органами місцевого самоврядування та реалізації окремих контрольних повноважень визначаються Законом України «Про місцеві державні адміністрації» [16]. Водночас Європейська хартія місцевого самоврядування закріплює принцип, відповідно до якого адміністративний нагляд допускається лише у випадках, передбачених законом, а його обсяг має бути співмірним із цілями забезпечення законності [17].

У сучасній практиці державний контроль дедалі більше ґрунтується на оцінюванні правомірності процедур та ефективності використання публічних ресурсів, а не на втручанні у дискреційні повноваження органів місцевого самоврядування. Це проявляється під час контролю за законністю управління комунальним майном, виконання місцевих бюджетів, використання державних субвенцій, дотримання законодавства у сфері публічних закупівель, містобудування та реалізації інфраструктурних проєктів [1, с. 162]. Водночас цифровізація публічного сектору суттєво розширила можливості превентивного контролю завдяки використанню державних реєстрів, відкритих бюджетних платформ, електронних закупівель і ризик-орієнтованого моніторингу. За таких умов контроль виконує не лише функцію реагування на вже допущені порушення, а й стає інструментом своєчасного виявлення ризиків, підвищення якості управлінських рішень та забезпечення стабільності функціонування системи місцевого самоврядування.

Сучасна модель державного контролю у сфері місцевого самоврядування формується на основі комплексного використання організаційних, правових, фінансових та цифрових механізмів. На відміну від традиційної практики, орієнтованої переважно на проведення перевірок, сучасний контроль дедалі більше набуває ризик-орієнтованого характеру, поєднуючи безперервний моніторинг, аналітичне оцінювання та превентивне реагування. Це дозволяє своєчасно виявляти відхилення у діяльності органів місцевого самоврядування, мінімізувати управлінські ризики та підвищувати ефективність використання публічних ресурсів (табл. 2).

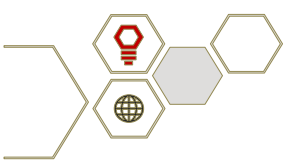
Таблиця 2

Сучасні механізми, форми та інструменти державного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування

Механізм контролю	Форма реалізації	Основний інструментарій
Правовий	Перевірка законності прийнятих рішень	Правова експертиза, аналіз нормативних актів, судовий контроль
Фінансовий	Контроль використання бюджетних коштів і комунального майна	Державний аудит, ревізії, фінансовий моніторинг, аналіз бюджетної звітності
Адміністративний	Контроль виконання делегованих державою повноважень	Планові та позапланові перевірки, службові перевірки, контроль виконання приписів
Цифровий	Автоматизований моніторинг управлінської діяльності	Державні реєстри, електронні системи закупівель, відкриті дані, ризик-індикатори
Координаційний	Взаємодія суб'єктів державного контролю	Міжвідомчий обмін інформацією, спільні контрольні заходи, інтегровані інформаційні системи
Громадський	Зовнішнє оцінювання діяльності органів місцевого самоврядування	Електронні петиції, громадський моніторинг, відкриті консультації, публічна звітність

Джерело: сформовано автором на основі [2, с. 19; 4, с. 516; 5, с. 74; 7, с. 52; 8, р. 335; 13, р. 36].

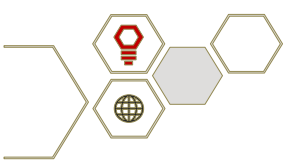
Ефективність державного контролю визначається насамперед здатністю поєднати різні механізми впливу залежно від характеру правовідносин і рівня ризику. Так, контроль за законністю рішень місцевих рад потребує правової

оцінки прийнятих актів, тоді як використання бюджетних коштів або управління комунальним майном вимагає застосування інструментів державного фінансового контролю, передбачених Законом України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [18]. Окремий напрям становить контроль у сфері публічних закупівель, де використання електронної системи Prozorro дозволяє автоматично ідентифікувати ризикові процедури, аналізувати конкуренцію між учасниками та своєчасно реагувати на можливі порушення вимог Закону України «Про публічні закупівлі» [19].

У сучасних умовах контроль дедалі рідше обмежується проведенням окремої перевірки після прийняття управлінського рішення. Значна частина контрольних процедур здійснюється шляхом безперервного аналізу інформації, що міститься у державних реєстрах, бюджетних системах, електронних закупівлях, містобудівному кадастрі та інших цифрових ресурсах [4, с. 516]. Наприклад, невідповідність між бюджетними показниками, укладеними договорами та фактичним виконанням робіт може бути виявлена ще до завершення фінансування проєкту, що дозволяє своєчасно усунути порушення без застосування більш жорстких заходів державного впливу. Аналогічний підхід використовується під час контролю за реалізацією інфраструктурних проєктів, управлінням земельними ресурсами та виконанням делегованих державою повноважень [7, с. 52]. У результаті сучасний державний контроль дедалі більше виконує аналітичну й превентивну функції, забезпечуючи прийняття обґрунтованих управлінських рішень та раціональне використання ресурсів територіальних громад.

Децентралізація, цифровізація публічного управління та воєнні виклики суттєво змінили підходи до здійснення державного контролю у сфері місцевого самоврядування. Передача значної частини повноважень і фінансових ресурсів територіальним громадам потребувала переходу від моделі постійного адміністративного впливу до контролю, орієнтованого на оцінювання результативності, управління ризиками та використання цифрових засобів

моніторингу. Водночас умови воєнного стану актуалізували необхідність оперативного контролю за використанням бюджетних ресурсів, реалізацією відновлювальних проєктів і забезпеченням безперервності виконання органами місцевого самоврядування своїх повноважень (табл. 3).

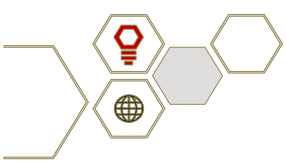
Таблиця 3

Вплив сучасних трансформаційних процесів на державний контроль у сфері місцевого самоврядування

Чинник трансформації	Основні зміни у системі державного контролю	Практичний результат
Децентралізація	Перехід до ризик-орієнтованого контролю та розширення аналітичних функцій	Підвищення самостійності громад за одночасного посилення відповідальності за результати управління
Цифровізація	Інтеграція електронних інформаційних систем і автоматизованого моніторингу	Скорочення строків виявлення порушень та підвищення оперативності реагування
Воєнний стан	Посилення контролю за використанням бюджетних коштів, гуманітарної допомоги та ресурсів відновлення	Забезпечення цільового використання фінансових ресурсів і мінімізація корупційних ризиків
Відкриті дані	Розширення доступу до публічної інформації для контролюючих органів та громадськості	Підвищення прозорості діяльності органів місцевого самоврядування
Електронна взаємодія органів влади	Автоматизація міжвідомчого обміну інформацією	Скорочення дублювання контрольних процедур і прискорення прийняття рішень
Відновлення територій	Контроль реалізації проєктів реконструкції та міжнародної фінансової допомоги	Посилення фінансової дисципліни та підзвітності під час відбудови громад

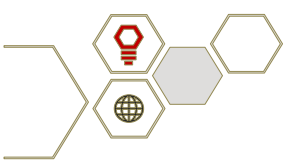
Джерело: сформовано автором на основі [3, с. 70; 4, с. 519; 8, р. 341; 10, р. 31; 11, р. 11; 13, р. 40].

Децентралізація суттєво змінила логіку державного контролю, оскільки розширення фінансової та організаційної самостійності територіальних громад об'єктивно потребувало переходу від контролю окремих управлінських рішень до оцінювання результативності їх реалізації. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» започаткував нову модель організації

місцевого самоврядування, у межах якої обсяг ресурсів і повноважень громад істотно зріс, що відповідно розширило сферу державного контролю за ефективністю використання бюджетних коштів, управлінням комунальним майном та виконанням делегованих державою функцій [20]. Подальший розвиток цифрової трансформації публічного сектору дозволив інтегрувати контрольні процедури з державними електронними інформаційними системами, завдяки чому значна частина ризиків може бути виявлена без проведення тривалих документальних перевірок [21].

Воєнні виклики сформували принципово нові напрями державного контролю, які до 2022 року не мали такого масштабу практичного застосування. Насамперед це стосується використання коштів фондів відновлення, міжнародної фінансової допомоги, закупівель для потреб оборони та відбудови пошкодженої інфраструктури, реалізації програм підтримки внутрішньо переміщених осіб і відновлення об'єктів критичної інфраструктури. У цих умовах особливого значення набуває безперервний цифровий моніторинг виконання договорів, руху бюджетних коштів, реалізації будівельних проєктів і використання земельних ресурсів. Наприклад, зіставлення інформації з електронних закупівель, казначейських платежів, державних реєстрів та геоінформаційних систем дозволяє встановити невідповідність між обсягами фінансування і фактичним станом виконання робіт ще до завершення реалізації проєкту [3, с. 70]. Аналогічний підхід застосовується під час контролю за використанням гуманітарної допомоги, компенсаційних виплат і міжбюджетних трансфертів. У результаті державний контроль поступово трансформується у систему постійного аналітичного супроводу діяльності органів місцевого самоврядування, у якій основним об'єктом оцінювання стають не окремі управлінські процедури, а досягнення суспільно значущого результату, ефективність використання ресурсів та здатність громади забезпечувати безперервне виконання своїх повноважень навіть в умовах воєнного стану.

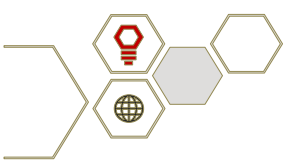

Функціонування системи державного контролю у сфері місцевого самоврядування супроводжується низкою нормативно-правових, організаційних та інституційних проблем, які обмежують її ефективність. Насамперед зберігається фрагментарність правового регулювання, через що окремі елементи державного контролю визначаються різними нормативними актами без належної системної узгодженості [10, р. 31]. Це ускладнює розмежування державного контролю, адміністративного нагляду, фінансового контролю та моніторингу, а також призводить до неоднакового застосування контрольних процедур.

Суттєвою проблемою є дублювання повноважень контролюючих органів поряд із недостатньою координацією їх діяльності. Одні й ті самі питання можуть перевірятися різними суб'єктами, тоді як окремі напрями діяльності територіальних громад, зокрема оцінювання ефективності місцевих програм, управління комунальним майном або використання міжнародної допомоги, залишаються недостатньо охопленими [8, р. 341]. Негативний вплив також мають неповна інтеграція державних інформаційних систем, різний рівень цифрової спроможності громад, недостатня якість окремих реєстрів і складність оперативного обміну інформацією між контролюючими органами.

Організаційні труднощі пов'язані з кадровим дефіцитом, високим навантаженням на контрольні органи, нестачею фахівців із фінансового аудиту, цифрової аналітики та інформаційної безпеки, а також відсутністю єдиних методичних підходів до оцінювання результативності діяльності органів місцевого самоврядування [11, р. 11]. У практичній площині це нерідко зумовлює переважання формального контролю за дотриманням процедур над оцінюванням фактичної ефективності управлінських рішень.

Додаткові виклики виникли в умовах воєнного стану, коли істотно збільшилися обсяги бюджетних ресурсів, міжнародної фінансової допомоги та проєктів відновлення територій. Це потребує швидкого прийняття контрольних рішень, водночас зберігаючи високі вимоги до законності, прозорості та підзвітності. За відсутності єдиної інтегрованої системи управління

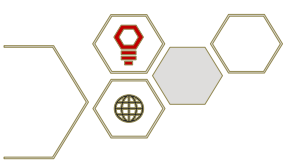

контрольними даними, узгоджених критеріїв оцінювання ризиків і належної міжвідомчої координації забезпечити таку модель державного контролю залишається складним, що стримує подальше підвищення ефективності функціонування місцевого самоврядування.

Удосконалення державного контролю у сфері місцевого самоврядування має ґрунтуватися на поєднанні правової визначеності, інституційної узгодженості та цифрової спроможності контрольної системи. Насамперед доцільно сформувати більш чітку законодавчу модель державного контролю, у якій будуть розмежовані адміністративний нагляд, фінансовий контроль, моніторинг і аудит, а також визначені межі втручання держави у діяльність органів місцевого самоврядування. Це дозволить уникнути дублювання повноважень, зменшити ризик надмірного адміністративного тиску та забезпечити однакове застосування контрольних процедур.

Важливим напрямом є перехід до ризик-орієнтованої моделі контролю, за якої перевірки концентруються на сферах із підвищеною ймовірністю порушень: використанні бюджетних коштів, управлінні комунальним майном, публічних закупівлях, земельних ресурсах, відновленні інфраструктури та реалізації програм міжнародної допомоги. Такий підхід має доповнюватися єдиними методиками оцінювання ризиків, електронним обміном даними між контролюючими органами та використанням цифрових індикаторів, що дасть змогу своєчасно виявляти проблеми без проведення надмірної кількості перевірок.

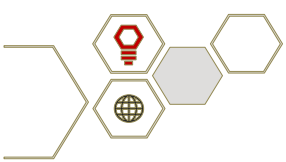
Окремого значення набуває посилення інституційної координації між органами державного фінансового контролю, місцевими державними адміністраціями, правоохоронними органами, органами казначейського обслуговування та органами місцевого самоврядування. Доцільним є запровадження єдиних каналів інформаційної взаємодії, узгоджених критеріїв оцінювання результатів контролю та механізмів усунення виявлених порушень без дублювання функцій різних суб'єктів. Водночас контроль має зберігати

превентивний характер – його завданням повинно бути не лише виявлення порушень, а й попередження неефективного використання ресурсів та підвищення якості управлінських рішень.

Подальший розвиток цифрових інструментів державного контролю має супроводжуватися підвищенням цифрової спроможності територіальних громад, оновленням державних реєстрів, захистом даних і підготовкою фахівців із цифрової аналітики, фінансового аудиту та інформаційної безпеки. Особливо актуальним це є в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення, коли контроль за використанням бюджетних ресурсів, гуманітарної допомоги й коштів міжнародних партнерів потребує оперативності, прозорості та високої доказовості. Водночас будь-яке вдосконалення контрольної системи має відповідати європейським стандартам врядування, за якими державний контроль не повинен підміняти місцеве самоврядування, а має забезпечувати законність, пропорційність, підзвітність і захист публічного інтересу.

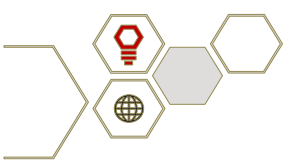
Висновки. Проведене дослідження дозволило встановити, що державний контроль у сфері місцевого самоврядування трансформується від переважно адміністративно-наглядової моделі до ризик-орієнтованої системи, заснованої на превентивному контролі, цифровому моніторингу та оцінюванні результативності управлінських рішень. Обґрунтовано, що найбільший вплив на цей процес справляють децентралізація, цифровізація та воєнні виклики, які потребують оновлення підходів до реалізації контрольних повноважень. Виявлено основні проблеми функціонування системи державного контролю, серед яких фрагментарність нормативно-правового регулювання, дублювання повноважень контролюючих органів, недостатня міжвідомча координація, нерівномірний рівень цифрової спроможності громад і відсутність єдиних методичних підходів до оцінювання ефективності діяльності органів місцевого самоврядування. Обґрунтовано доцільність удосконалення законодавчої бази, розвитку ризик-орієнтованого контролю, цифрової інтеграції та міжвідомчої взаємодії відповідно до європейських стандартів врядування. Перспективи

подальших досліджень пов'язані з розробленням правових механізмів цифровізації державного контролю, удосконаленням критеріїв оцінювання його ефективності та адаптацією європейських практик до умов післявоєнного розвитку України.

Список використаних джерел

1. Мішина Н. В. Адміністративно-правові проблеми державного контролю. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2021. Вип. 29. С. 160–165. DOI: <https://doi.org/10.32837/npuola.v28i29.729>.
2. Міщук І. В. Взаємодія органів місцевого самоврядування з органами державної влади. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2023. № 61. С. 18–21. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2023.61.4>.
3. Мінакова Є. В. Правове регулювання контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування в Україні в умовах децентралізації влади та євроінтеграції. *Нове українське право*. 2022. № 2. С. 64–72. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.6.2.10>.
4. Касьяненко Т., Борозенець Д., Кроль В. Розвиток методичних засад державного контролю органів місцевого самоврядування. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. 2024. Т. 2, № 14. С. 511–521. DOI: <https://doi.org/10.32750/2024-0245>.
5. Николаєва В. І., Суровцева І. Ю. Державний контроль за якістю надання соціальних послуг як чинник конкурентоздатності соціальної роботи. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. Т. 33, Вип. 72, № 4. С. 72–76. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.4/12>.
6. Боняк В. О. Демократичний контроль як інструмент забезпечення підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування. *Науковий*

вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія юридична). 2023. № 3. С. 42–50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2023-3-6>.

7. Хомутенко А. В. Державний контроль ефективності управління державними фінансами України. *Економіка та держава*. 2020. № 2. С. 48–56. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.2.48>.

8. Kruhlov V., Volkova N., Krasnykov Y., Aliexsieienko I., Sokhatiuk L. State Control Mechanisms as Means of Improving the Quality of Public Services of Local Self-Government Bodies. *Revista Jurídica Portucalense*. 2023. No. 34. P. 325–345. DOI: [https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705\(34\)2023.ic-16](https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705(34)2023.ic-16).

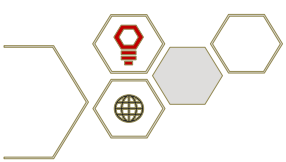
9. Idiculla M. Unpacking Local Self-Government. *Verfassung und Recht in Übersee / Law and Politics in Africa, Asia and Latin America*. 2020. Vol. 53, № 1. P. 30–50. URL: <https://www.jstor.org/stable/27005212> (дата звернення: 15.02.2026).

10. Boldyriev S., Steshenko T., Serohina S., Fomina S., Kapelista I. Exercise of State Control over Local Self-Government in the Field of Environmental Protection. *WSEAS Transactions on Environment and Development*. 2024. Vol. 20. P. 26–36. DOI: <https://doi.org/10.37394/232015.2024.20.4>.

11. Kuhlmann S., Wayenberg E., Bergström T., Franzke J. The Essence and Transformation of Local Self-Government in Western Europe. In: *The Future of Local Self-Government: European Trends in Autonomy, Innovations and Central-Local Relations*. Cham : Springer International Publishing, 2021. P. 1–14. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-56059-1_1.

12. Tytykalo R. Control and Supervision of Local Self Government Activities. *European Socio-Legal and Humanitarian Studies*. 2023. № 2. P. 68–78. URL: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1194261> (дата звернення: 15.02.2026).

13. Bondarenko S., Niziaieva V., Kravchenko M., Kaliuha Y., Kolisnichenko R., Tsumariiev M. Modernization of Administrative Control over the Legality of Decisions of Local Self-Government Bodies of Ukraine. *Evropsky Politicky a Pravni*

Diskurz. 2025. Vol. 12, № 1. P. 31–44. DOI: <https://doi.org/10.46340/eppd.2025.12.1.4>.

14. Конституція України: Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996. *Законодавство України: вебсайт.* 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 15.02.2026).

15. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997. *Законодавство України: вебсайт.* 1997. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (дата звернення: 15.02.2026).

16. Про місцеві державні адміністрації: Закон України № 586-XIV від 09.04.1999. *Законодавство України: вебсайт.* 1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14> (дата звернення: 15.02.2026).

17. European Charter of Local Self-Government. ETS No. 122 of 15.10.1985. *Council of Europe: вебсайт.* 1985. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=122> (дата звернення: 15.02.2026).

18. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України № 2939-XII від 26.01.1993. *Законодавство України: вебсайт.* 1993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12> (дата звернення: 15.02.2026).

19. Про публічні закупівлі: Закон України № 922-VIII від 25.12.2015. *Законодавство України: вебсайт.* 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19> (дата звернення: 15.02.2026).

20. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України № 157-VIII від 05.02.2015. *Законодавство України: вебсайт.* 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19> (дата звернення: 15.02.2026).

21. Про правовий режим воєнного стану: Закон України № 389-VIII від 12.05.2015. *Законодавство України: вебсайт.* 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 15.02.2026).